

Лісняк Н.І., к.філол.н., доцент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна

МІКРОТОПОНІМ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Lisniak N., PhD, Associate Professor,
Kyiv National Economic University named after Vadim Hetman,
Kyiv, Ukraine

MICROTOPONYM AS AN ELEMENT OF NATIONAL SECURITY

Abstract. *The paper conducted a study of microtoponyms. The importance of proper names of small geographical objects is proved. Microtoponyms have absorbed the history of the region and inform about the area. Such names are changeable, because they are not fixed on maps, they are used only by residents of a certain settlement. With the change of generations, the names themselves change. Unfortunately, some villages disappear altogether, and with them disappears a large layer of anonymous vocabulary. The task of researchers is to record and analyze microtoponyms, because they are an element of national security.*

Слово несе в собі повідомлення про предмет чи реалію, які воно називає. Така інформація може бути прямою чи опосередкованою, асоціативною. Найменувач вкладає певні відомості. Тут можемо говорити про історичний поступ, досвід, обставини, бачення тощо.

Предметом нинішніх рефлексій є мікротопонім. Під терміном «мікротопонім» розуміють власну назву «невеликого, найчастіше природного фізико-географічного, рідше створеного людиною об'єкта, земельної ділянки господарського призначення, яка має вузьку сферу застосування...» [1, с.121–122]. Ономаст Д. Бучко мікротопонімами вважає «назви урочищ, полів, гаїв, лісів, частин лісів, лук, господарських угідь, мікроспоруд (колодязів, мостів, будок, вишок, зимівель, кордонів, мисливських будиночків тощо)», і додає, що «до складу мікротопоназв нерідко зараховують мікрогідроніми, мікроороніми, мікрохороніми та ін.» [1, с.122]. Як бачимо, мікротопоніми – це різноманітний пласт онімів, що інформують про місцевість. Такі назви мінливі, бо не фіксовані на картах, ними послуговуються лише мешканці певного населеного пункту. Часто зі зміною поколінь, змінюються й самі назви, на жаль, окремі села зникають узагалі, а з ними зникає й великий пласт онімної лексики.

Відомо, що для мікротопонімів характерний тісний зв'язок із географічними термінами, серед усіх видів власних назв вони найближче стоять до загальних слів, зберігаючи свою мотивованість. Крім цього, назви географічних мікрооб'єктів, зафіксовані в певному регіоні, входять у систему окремих говірок чи діалектів [2].

Справді, цей клас онімної лексики – особливий. Здебільшого він не позначений у місцевих чи державних базах, на нього мало впливає політика чи історія. Змін зазнають лише назви вулиць. Саме вони відображають усі історичні й політичні процеси, наприклад, вулиці-радянізми: *карла маркса, лєніна, калініна, свердлова, гагаріна, жовтнева* (ці назви з малої літери пишемо свідомо) тощо. Вони з'являлись примусово, здебільшого за розпорядженням партійних органів. Такі й схожі назви побутували майже в усіх поселеннях не лише України, а й інших країн, які були під владою радянського союзу. Після здобуття незалежності в українських селах відбулось перейменування. Найпопулярнішими стали назви вулиць – *Тараса Шевченка, Лесі Українки, Григорія Сковороди, Пилипа Орлика* тощо. Додались і назви регіонального характеру, напр. вул. *Назарія Яремчука*, вул. *Олеся Гончара*, вул. *В'ячеслава Чорновола* тощо. Прикро, але й до сьогодні в деяких селах існують радянські назви. Дослідження показують, що зміна назв залежить не лише від позиції мешканців, а й від швидкого реагування та вирішення проблеми найменувань. ОТГ, здебільшого, активно працюють над зміною назв. До прикладу, зафіксовано повернення старих (дорадянських) назв, напр., перевулоч *шмідта* на перевулоч *Річковий*, вул. *карла маркса* на вул. *Звенигородську* та запровадження нових, які б відображали погляди населення. Зокрема, на Черкащині вул. *лєніна* перейменовано на вул. *Героїв Майдану*, вул. *радянська* на вул. *Небесної Сотні*, вул. *ватутіна* на вул. *Захисників Маріуполя*, вул. *чехова* на вул. *Варшавська* тощо. У назвах вулиць народ вшановує й героїв-односельчан нинішньої війни: вул. *Залізнична* перейменовано на вул. *С.Бохонька*, вул. *пушкіна* на вул. *Д.Скоромного*, вул. *калініна* на вул. *В.Чумака*.

Серед мікротопонімів існують і такі назви, які не зазнавали політичних впливів. Це власні назви кутків села, урочищ, полів, пасовищ, долин, лугів, підвищень тощо. Цікавим є той факт, що інколи сам мікротопонім може слугувати своєрідною назвою якоїсь оповіді. Напр., *Коло Марині з ружової хати* – куток села – назва має детальне пояснення про ружову хату й саму Мариню, власницю її. Назва стара, уже немає ні Марині, ні хати, але вона чітко зафіксувалась у мовленні односельчан на Тернопільщині, й існуватиме доти, доки буде в їх ужитку. В українській ономастиці збереглись і назви з прикметниками панський, панська чи панське. Усі вони ці утворення дорадянські і побутують досі, напр. *Панський сад, Панські кльомби, Панське пасовище* і т.п. Це той приклад, що назви збереглись завдяки усній формі існування.

Мікротопоніми, як уже зазначалось, можуть відображати прізвища мешканців села, напр. *Чайки* (куток села), *Ваців Ліс* (ліс), *Войткова Долина* (поле) властивості ґрунту: *Глинище* (болото), *Заглиння* (кут села), *Рудка* (потічок), *Мочари* (поле), *Білий Берег* (пасовище), *Вертьоба* (низина, озеро); рослинний покрив та флору: *Лиса Гора* (підвищення), *Лисиця* (гора, поле), *Стінка* (ліс, частина лісу); *Вишеньки* (поле, хутір), *Вишнева Гора* (поле), *Сосни*

(ліс), *Соснина* (ліс, пасовище, урочище, частина лісу), *Сосинки* (частина лісу); спосіб освоєння території: *Зруб* (ліс), *Фельків Зруб* (ліс), *Ясний Зруб* (ліс); призначення та використання площі: *Вигін* (пасовище), *Пасовиська* (поле), *Пасовисько* (пасовище); промисли: *Буда* (поле) від буда 'содовий завод', *Гута* (кут села) від гута 'скляний завод', *Млин* (пасовище); назви господарських та інших споруд: *Кошара* (пасовище, поле); форму об'єкта: *Клин* (вулиця, частина села, пасовище, поле), *Клини* (пасовище), *Клинець* (ліс), *Клинчик* (болото), *Зелений Клин* (місце розваги), *Іванців Клин* (поле), *Йонів Клин* (поле), *Куток* (кут села), *Куточок* (вулиця), *Кути* (ліс, пасовище, частина лісу), *Кутна* (вулиця), *Горішній Кут* / *Долишній Кут* (частина села), *Дальній Кут* (частина села), *Дикий Кут* (вулиця), *Дурний Кут* (поле), *Той Кут* (частина села); шляхи, сполучення: *Доріжка* (дорога), *Біла Дорога* (дорога), *Болотна Дорога* (дорога), *Втоптана Дорога* (дорога), *Глибока Дорога* (яр), *Долишня Дорога* (частина села), *Шлях* (частина села), *Татарський Шлях* (дорога).

Мікротопоніми – яскраві виразники географії, природи, історії краю. Вони є тими назвами, які утримують у собі національний колорит. Безперечно належать до мовної картини світу, украй вразливі і разом з тим автентичні. Потребують нагального збору й детального опрацювання, бо саме вони акумулюють у собі українську культуру й побут та є невід'ємним елементом національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Бучко Д.Г., Ткачова Н.В. Словник української ономастичної термінології / уклад. Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова. Харків: Ранок-НТ, 2012. 256 с.
2. Вербич С. Чому так названо (про походження деяких мікротопонімів Турківщини). <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine65-19.p>
3. Лісняк Н. І. Мікротопонімія Західного Поділля: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова». К., 2004. 20 с.
4. Шийка С.В. Фактори величини та суспільної значимості реальних об'єктів у мікротопонімії. *Збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук. Сучасна філологія: теорія і практика*. Київ, 2015. С.48 – 51.

Лисенко Ю. В., к.політ.н., доцент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Lysenko Yu.V., Ph.D., Associate Professor,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine